

7. Чернюк І. А. Політичні еліта в контексті демократичних перетворень в Україні. *Молодий вчений*. № 5.1 (45.1), травень, 2017. С. 155-158.
8. Чорний П. Г., Похило І. Д. Основні чинники формування ефективної політичної еліти та політичного лідерства в Україні. 2017. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php>
9. Шварценберг Р.-Ж. Политическая социология. Ч. 1. М., 1992. 121 с.
10. Шумпетер Й. Капитализм, социализм и демократия. М. : Экономика, 1995. 540 с.
11. Holtmann E. Der Parteienstaat in Deutschland. Bonn : Bundeszentrale für politische Bildung, 2012. 302 S.
12. Michels R. Die oligarchischen Tendenzen der Gesellschaft. Ein Beitrag zura Problem der Demokratie. *Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik*. 1908. N 27.

In this article the essence of the concept of pluralism of the elites and their significance in the formation of an effective political elite in modern Ukraine is explored. In the conditions of a constant crisis and reform, the Institute of Political Leadership and Political Elite in Ukraine requires profound changes, because they should be the driving force behind bringing the country to a qualitatively new level of development.

Keywords: political elite, political leadership, pluralism of elites, democracy, reform, modernization, crisis.

УДК 32.007.62

Шишименко І.М., ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»

ПОЛІТИЧНІ ЕКСПЕРТИ: ХТО ВОНИ?

Досліджується інститут політичних експертів як один з головних суб'єктів сучасного медіа-простору. Уточнюються ознаки політичного експерта та фактори довіри до нього. Зроблено висновок, що політичні експерти стали одним з найважливіших суб'єктів медіа-політики, що з одного боку, надає громадянам потрібні політичні знання й інформацію, з іншої, ними маніпулює. Ознаками політичного експерта є політологічна освіта, незалежність, об'єктивність, незаангажованість, компетентність.

Ключові слова: політичний експерт, політична експертиза, медіа-політика, політологічна освіта, незалежність, об'єктивність, незаангажованість, компетентність.

Головним фактором вибору теми статті стала її актуальність, адже ефективність політико-державного керування неможлива без

якісної політичної експертизи. Потрібна вона й звичайним громадянам для того, щоб вчитися розбиратися в суспільних, соціальних і політичних проблемах. «Чи потребують громадяни та урядовці допомоги фахівців? Звичайно, так! Для нормального функціонування демократичної держави діяльність експертів, які володіють спеціальними знаннями, не просто важлива, а абсолютно необхідна». Цю думку відомого американського політолога Роберта Даля, без сумніву, розділяємо й ми. [1, с. 78].

У той же час у вітчизняній політологічній науці спостерігається критично недостатня кількість наукових досліджень, присвячених інституту політичних експертів. Мета статті – дослідити інститут політичних експертів як один з головних суб'єктів сучасного медіа-простору. Завдання статті – виявити ознаки політичного експерта та які фактори довіри до нього.

У сучасній демократичній державі громадянам доводиться зіштовхуватися з величезним обсягом політичної інформації, яку вони одержують через засоби масової інформації й комунікації. Щоб сприймати й аналізувати інформацію громадянин повинен мати мінімум знань про політичні процеси й інститути. Такі знання є основою формування політичних поглядів громадянина. Згідно даним моніторингу політичних переконань, проведеного Інститутом соціології НАН України, більшість українців зізнаються в тому, що не мають політичних поглядів, з точки зору ідеології. Третя частина опитаних повідомила, що взагалі не розбирається в політиці. 30% говорять, що розбираються в політичних течіях, але зізнаються: «Мені байдуже, всі вони одним миром мазані». І тільки третина українців може чітко позначити свою політичну приналежність до тої або іншої ідеології [2].

Однією із причин низької політичної культури громадян являється недостатність політичних знань та інформованості про політичні процеси й інститути. Коли в країні така велика кількість громадян, які, по їхньому власному визнанню, зазнають труднощів у розумінні політичних процесів, завжди найдуться ті, хто захоче їм пояснити їхню суть. Тому не випадково однієї з особливостей розвитку сучасного медіа-простору України стала поява величезної кількості політологів, експертів і аналітиків, які коментують і пояснюють сутність політичних процесів у країні.

Чи є вони такими насправді? Такий наплив людей, що називають себе політологами, експертами й аналітиками, швидше за все,

можна пояснити тим, що в нашій суспільстві (не без допомоги ЗМІ) сформувався стереотип, що, політолог - це той, хто висловлює якісь свої думки й коментує політичні події в ЗМІ. А.О. Дегтярьов відзначає, що «До цих «політичних аналітиків» відносять себе телеглядачі й колумністи газет, іміджмейкери й виборчі технологи, та багато інших» [3, с. 154]. Найчастіше, такі «експерти» не мають фахової освіти й видають за експертну думку ту інформацію, що їм вдалося одержати з різних джерел. Так, глядачі й слухачі вводяться в оману й піддаються впливу інформацією, яка представляється непрофесіоналом.

Не можна не погодитися з думкою українського вченого, доктора політичних наук В'ячеслава Недбая, який засумнівався в об'єктивності численних «політологів», які виступають на телебаченні й позиціонують себе як директорів якихось фондів і центрів. Більшість із них, на думку В. Недбая, мають відношення не до наукового політологічного співтовариства, а до конкретних політичних сил [4, с. 140]. У подвійній грі на політичній арені таких «політологів» підозрює С. Пшизова. Виступаючи в ролі об'єктивних і незалежних політичних експертів, насправді беруть участь у політичних процесах, підтримуючи одну з політичних сил, природно, не безкорисливо [5, с. 43].

Так, наприклад, політичний експерт Яніна Соколовська коментуючи в ефірі телеканалу NewsOne можливе політичне об'єднання лідера «Батьківщини» Юлії Тимошенко й міністра внутрішніх справ Арсена Авакова, дозволила собі некоректне висловлення на адресу політика: «Тимошенко, яку я знаю з 1997 року, - це така політична речовина, яка ніколи не тоне й пахне дуже погано». На наш погляд, це говорить про непрофесіоналізм так званого політичного експерта. Він повинен бути неупередженим і об'єктивним. Якщо цього немає, виникає підозра в його заангажованості. Щоб зрозуміти поріг сміливості й некоректності висловлювань політологів (якщо вони такими є), необхідно знати, яку політичну силу вони представляють або на кого працюють [6].

Таку ж думку, але з іншого приводу висказала Олеся Кос, шеф-редакторка політичного ток-шоу «Право на владу» («1+1»): «... хотілося б побачити відкритий список експертів з інформацією, на які політичні сили чи політиків/бізнесменів вони працюють» [7].

Інша категорія - це журналісти, які висвітлюють політичне життя. Через короткий час вони починають себе позиціонувати вже як політологів, також вводячи аудиторію в оману своїми непрофесійни-

ми коментарями. Алла Чорних справедливо вважає, що журналіста можна вважати експертом тільки в тому випадку, якщо трансльовані ним сенси відповідають вимогам наукового судження [8, с. 238]. Останнім часом деякі журналісти позиціонують себе як політологів, і виступають у різних ЗМІ у якості політичних експертів. Упевненість у своїх політологічних знаннях деяким з них надає депутатський мандат.

Нерідко на телеекранах виступають журналісти, які пропонують власне судження з тих або інших політичних проблем. Щоб додати своїм висловленням науковість, запрошують на передачу учасників, які претендують називатися політологами. Деякі з них дійсно мають такий статус, це політологи - викладачі вищої школи, представники наукових інститутів і центрів тв ін. Однак є й ті, хто, не маючи ні відповідної освіти, ні науково-дослідного досвіду, примудряються систематично брати участь у численних ефірах, присвячених політичним питанням.

Ми розділяємо точку зору про те, що можливо «розкрити проблему змістовно й професійно лише з використанням політологічних знань і політологічних методів дослідження» [9]. Такими знаннями володіють експерти з політологічною освітою. Категорично на цю тему висловився відомий український професор політології В. Бебик на своїй сторінці у Фейсбук. Він справедливо рахує, що вважатися політичним експертом може той, хто: 1) має базове політологічне освіту (магістр, фахівець); 2) має науковий ступінь (кандидат або доктор) в області політичних наук; 3) доктори соціологічних, історичних і філософських наук, які мають статті на політичні теми в спеціалізованих наукових виданнях з політології. «ІНШІ - НЕ ПОЛІТОЛОГИ», - пише великими буквами В. Бебик. (Фейсбук). Ми б ще додали й докторів з юридичних наук, адже політичні процеси й інститути не можуть розвиватися поза правом.

Професіоналізм політичного експерта спирається на знання не тільки в галузі політології, а й соціології, економіки, історії, філософії та права. Причому мова йде не о міждисциплінарності, а про гібридизацію в сфері соціальних наук. Міждисциплінарний підхід категорично відкидає французький учений М. Доган, на думку якого «вираз «міждисциплінарні» дослідження неадекватно відображає суть проблеми». Воно має відтінок поверховості й дилетантизму, і тому краще утримуватися від вживання цього терміна, заміняючи його іншим - гібридизацією фрагментів окремих наукових дисци-

плін» [10, с. 115]. Як справедливо вважає вчений, «У наш час мало хто може стати висококласним фахівцем більш ніж в одній науковій дисципліні. Говорити ж про глибокі й всебічні знання у двох і більше дисциплінах щонайменше утопічно» [10, с. 114].

На гібридний характер політичної експертизи звертає увагу А. Єленський: «У процесі гібридизації відбувається взаємопроникнення окремих елементів наук, у результаті чого з'являється новий напрямок досліджень» [9]. М. Хрустальов справедливо відзначає, що для експерта-політолога недостатньо бути висококваліфікованим фахівцем у певній предметній області. «... потенціал компетентності експерта-політолога включає дві складові: профільну і сполучену» Маючи професійні знання, але не маючи ерудиції, експерт перетворюється всього лише в джерело фактологічної інформації [11, с. 34].

М. Доган вказує на те, що окремий вчений навряд чи може стати висококласним фахівцем одночасно в декількох дисциплінах. Це доступно тільки науковому колективу, але знов-таки, не в сфері соціальних наук. Успішна колективна робота можлива тільки в області збору й обробки даних, «тоді як на стадії їхньої інтерпретації або узагальнення плідна командна робота - рідкість» [10, с. 114]. Іноді компетентність політичного експерта не знає меж. Так, наприклад, політичний експерт Руслан Бортнік, коментуючи трагічний випадок в дитячому таборі «Вікторія», повідомив, «що правильно оброблений дерев'яний будинок неможливо підпалити - він займеться лише після дуже тривалого контакту з вогнем, згоріти дотла він не зможе» [12].

Таким чином, виділимо ще одну групу експертів, які є за освітою політологами.. Багато хто з них також є частими гостями політичних телепередач. Як колись написав П'єр Бурд'є, «Для деяких з наших філософів (і письменників) «бути» значить бути показаним по телевізору, тобто в підсумку бути поміченим журналістами або, як говорять, перебувати на гарному рахунку в журналістів (що неможливо без компромісів і самокомпрометації)» [13, с. 137]. Так, на думку Алли Чьорних, «виникає спільне науково-журналістське поле, що характеризується зближенням компетенцій експерта-ученого й журналіста. У тій легкості, з якою багато вчених конвертують свій науковий статус в привілей популярності, яку багато журналістів мають по праву приналежності до професії, - одна з причин чи не найголовніша, перетворення журналіста в експерта» [8, с. 240].

Однак і освіти недостатньо, щоб претендувати на статус експерта. На наш погляд, такими не можуть вважатися ті, хто працює на

конкретні політичні сили. Такі фахівці є політтехнологами, і для них не має значення, на кого працювати. У силу своїх завдань вони не є носіями об'єктивної інформації.

Частина експертів - це колишні й нинішні політики, що не мають фахової освіти, але інформовані про політичне життя завдяки особистим зв'язкам з політиками діючими. Видаючи, що стала їм відомою, таким чином, інформацію про які-небудь процеси в сфері політичної влади, вони справляють враження експертів і аналітиків, здатних аналізувати й прогнозувати. Як не згадати знамениту фразу У. Черчілля про те, що «Політик повинен уміти пророчити, що може відбутися завтра, на наступному тижні, через місяць, через рік. А потім пояснити, чому цього не відбулося» [14].

На наш погляд, називати політиків політичними експертами в загальноприйнятому сенсі не треба. Оскільки всі вони представляють прямо або опосередковано різні політичні сили. Це означає, що їхні коментарі відбивають партійні інтереси, а значить апріорі, не можуть бути об'єктивними. Як відзначають дослідники, політики завжди маніпулюють суспільною думкою. Таку можливість вони одержують завдяки тому, що «соціальні проблеми не дані в реальності апріорі як об'єктивні сутності, а конструюються в дискурсі. ...соціальні проблеми в значній мірі є продуктами діяльності (і взаємодій) впливових акторів у публічному інформаційному просторі» [15, с. 94].

Як маніпулюють політики в соціальних мережах, вирішили з'ясувати журналісти АІ.УА. Був зроблений висновок, що політики намагаються формувати свій позитивний образ у соціальних мережах за допомогою так званих ботоферм, що роблять низькоякісні боти-акаунти.

Створені ними акаунти дозволяють легко здогадатися про те, що їх ведуть зовсім не політики, які можливо їх навіть не переглядають, а найняті люди. У результаті, замість очікуваного позитивного образа, політик одержує зворотний ефект.

На думку журналістів, останнім часом конкуренцію вручну керованим ботофермам склали автоматизовані ферми, які підняли на такий високий рівень створення акаунтів, що тепер досить важко визначити, хто їх веде, реальна людина (політик) чи ні [16].

Цікавим фактом є те, що в професійній непридатності часом обвинувачують і західних експертів. Дейвід Марплс, заслужений професор відділу історії й античності Альбертського університету в

Канаді вважає, що багато хто з так званих експертів, коментують події в Україні, нічого не знаючи про реальну ситуацію там. Оскільки там взагалі ніколи не були. «Я бачу, що про Україну пишуть люди, які там не були, які ніколи за всі життя не прочитали нічого українською. І ось зненацька ці люди опиняються на телебаченні й говорять про Україну в якості експертів по Україні». «Дуже часто неточно пишуть навіть про розташування певних регіонів України. Якщо говорити про війну на сході України, ті міста про які тепер згадують - можливо ніхто ніколи там не був, і не чув про них. Зненацька вони опиняються на слуху. Наприклад, той же Іловайськ», - розповів дослідник, - «Про них ведуться дискусії, і я б сказав, що десь 60% усіх цих розмов характеризуються недостатнім знанням предмету, а 20 є повною нісенітницею». Канадський професор відзначає, що телеєфіри заповнені коментарями псевдо-експертів, які своєю численністю перебивають кваліфіковану оцінку ситуації в Україні. У зв'язку із цим, вважає вчений, якщо хочеш довести до громадськості свою точку зору, надійніше написати книгу, ніж давати 10- хвилинне інтерв'ю в ефірі, переповненому новинами [17].

Згідно даним VoxUkraine, в 2016 році на політичні ток-шоу найбільше запрошували політологів - 47 політологів взяли участь у телепрограмах 284 рази. Представники ЗМІ запрошувалися 182 рази і экс-чиновники - 141 раз [18]. Однак ці цифри відносні. У сукупності представники ЗМІ та экс-чиновники і політики взяли участь у ток-шоу 323 рази, а політологи відвідали програми на майже 50 раз менше. Це пояснюється тим, що політичні ток-шоу створюються, у першу чергу, у комерційних цілях. На першому місці - видовище заради рейтингу й прибутку. Політичне ток-шоу - це видовище, що імітує політичну участь громадян.

Таким чином, думка політичного експерта в порівнянні з думкою політика для телебачення не є ціннішою. Політики в телепрограми запрошуються як безпосередні учасники подій. Але в той же час варто пам'ятати, що політики, як правило, представляють свої політичні сили, і виражають свої позиції в їхніх інтересах. На відміну від політиків незалежні політичні експерти більше вільні у висловленні своєї точки зору.

На нашу думку, компетентність політичного експерта повинна визначатися рівнем справджених політичних прогнозів.

Не варто очікувати навіть від найкращого політичного експерта абсолютно правильного пояснення й прогнозування ситуації.

Адже політична сфера це не тільки публічна політика, але й тіньова. Відсутність доступу до схованої інформації і її аналізу надає політичній експертизі певний ступінь невірності. Такої ж точки зору дотримується дослідник політичної експертизи Т. Нувахов, який вважає, що «Експертний аналіз апріорі не припускає однозначної «правильної» відповіді й допускає широку варіативність і обмежену передбачуваність розвитку подій, він має імовірнісний характер. На експертну оцінку великий вплив мають такі особистісні фактори, як рівень компетентності, професіоналізму, зацікавленості та особисті амбіції експерта» [20, с. 11].

Таким чином, складність політичної експертизи полягає у тому, що експерт, аналізуючи відкриту інформацію, повинен прорахувати й так звані ікс - політичні процеси, що відбуваються поза публічною політикою. Професійний політичний експерт здатний прорахувати й проаналізувати всі тонкощі й нюанси політичного життя, не видимі пересічному громадянину. Чим вище професіоналізм політичного експерта, тим глибше багатофакторний аналіз і прогноз.

Слід зазначити, що до політичних експертів в українському суспільстві відношення неоднозначне. Якщо одні люди слухають їхню думку з увагою й інтересом, то інші - з підозрою й сумнівом. Так, згадаємо, як у серпні 2015 р. Георгій Туку написав на своїй сторінці в Фейсбук, що політичні експерти - це ті, хто сидять у теплих світлих студіях і говорять про те, про що довідалися від друзів. «Між вами, добродію «експерти», та «політичною елітою» - жодної різниці! Повна безвідповідальність за свою балаканину. Вся різниця лише в тому, що одні самі себе назвали «експертами», другі - «елітою». А мета ваша одна й та сама - вішати лапшу на вуха, нічого реально не роблячи, і на цій «лапші» заробляти дивіденди» [20].

Таке неоднозначне відношення до політичних експертів можна зрозуміти, і цьому є кілька причин. По-перше, викликає сумнів компетентність деяких експертів, які з розумним видом часто говорять абсолютно банальні речі, видаючи це за політичну експертизу. По-друге, викликають сумнів незалежність і об'єктивність деяких експертів. Не секрет, що багато хто з них встигли попрацювати, або продовжують працювати на інтерес певних політичних сил. На наш погляд, політичний експерт, (який має політологічну освіту), який працює в штабі політичної сили, перестає бути політологом, і стає політиком. Адже, як відомо, політичні переваги заважають незалеж-

ному й об'єктивному аналізу. У науковій літературі під незалежністю політичного експерта розуміється «здатність експерта протистояти тиску зовнішніх сил, зацікавлених у певному результаті експертизи» [11, с. 54].

М. Хрустальов справедливо вказує на взаємозв'язок незалежності й об'єктивності політичного експерта. Залежний експерт апріорі не може бути об'єктивним, і зрозуміло чому. Але парадокс полягає в тому, що й незалежний експерт теж може бути необ'єктивним, але, на відміну від залежного експерта, ненавмисно. Однак, на думку М. Хрустальова, небезпека полягає в тому, що це може не усвідомлювати сам експерт, оскільки він може піддатися впливу деяких соціальних і особистих властивостей. Маються на увазі такі соціальні і особистісні характеристики, як національність, соціальний статус, ідеологічні установки, корпоративний стиль мислення та ін. [11, с. 54].

Так, наприклад, якщо експерт по національності росіянин, чи зможе він об'єктивно оцінювати стан україно-російських відносин? Якщо ж експерт у минулому військовий, чи не відіб'ється це на його точці зору відносно методів рішення конфліктних ситуацій у зовнішній і внутрішній політиці?

На відміну від демократичних країн у нас немає практики інформувати суспільство про політичну орієнтацію експерта, про те, на яку політичну партію він працює? Ідентифікувати політичного експерта можуть тільки професійні політологи й дуже освічені та уважні громадяни, здатні до аналізу інформації.

Відомий дослідник питань політичної експертизи Є. Масленников виділив наступні функції, які здійснює політичний експерт:

- є джерелом унікальної інформації, оскільки, будучи високим професіоналом, має глибокі наукові знання й практичний досвід;
- аналізує сутність політичних інститутів, процесів і всі явища навколо них;
- розробляє унікальні рекомендації, що дозволяють вирішувати складні політичні питання [21, с. 6].

Отже, Україна - демократична країна, а це значить, що всі найважливіші політичні рішення повинні прийматися в умовах суспільного консенсусу, одним з інструментів якого є політична експертиза.

Природно, що жодній владі, навіть найдемократичнішій, не подobaється критика. Інша справа, як вона на неї реагує. Сама присутність такої критики в медіапросторі говорить про те, що демократичні процеси йдуть. І ось уже той факт, що в українському медіа-

просторі політичні експерти висловлюються вільно, говорить на користь діючої влади.

Щоб політичному експерту повірили, він повинен мати політологічну освіту, бути незалежним, об'єктивним, політично незаангажованим, компетентним. У результаті чого підвищиться довіра громадян до політичної системи й політиків і понизиться рівень прагнення до альтернативних способів політичної участі.

Бібліографічний список:

1. Даль Р. О демократии / Пер. с англ. А. С. Богдановского; под ред. О. А. Алякринского. М. : Аспект Пресс, 2000. 208 с.
2. Головаха : Лишь треть украинцев имеют зрелые политические взгляды. URL: http://news.liga.net/interview/politics/7853717golovakha_lich_tret_ukraintsev_im_yut_zrelye_politicheskie_vzglyady.htm
3. Дегтярев А. А. Политический анализ как прикладная дисциплина: предметное поле и направления развития. *Полис.* 2004. № 1. С. 154-168.
4. Недбай В. В. Іноваційні медіа-технології в системі політичних комунікацій : дис... д. політ.н. : 23.00.02. О., 2009. 384 с.
5. Пшизова С. Н. От «гражданского общества» к «сообществу потребителей» : политический косьюмеризм в сравнительной перспективе. *Полис.* 2009. № 2. С. 39-52.
6. Политолог назвала Тимошенко не тонущим «политическим веществом». URL: https://newsone.ua/ru/politolog-nazvala-timoshenko-ne-tonush-himpoliticheskимвeshhestvom/?fb_comment_id=1364680553643036_136751323635959&comment_id=1364751323635959#f1a438c00d3a802
7. «Хотілося б побачити список експертів із інформацією, на які політичні сили вони працюють». URL: <http://detector.media/infospace/article/123624/2017-02-28-khotilosya-b-pobachiti-spisok-ekspertiv-iz-informatsieyu-na-yaki-politichni-sili-voni-pratsyuyut/>
8. Черных А. И. Медиа и демократия. М.; СПб. : Университетская книга, 2011. 272 с.
9. Еленский А. В. Политическая экспертиза : генезис, понятие и когнитивные возможности. URL: http://vphil.ru/index.php?id=269&option=com_content&task=view
10. Доган М. Политическая наука и другие социальные науки. *Политическая наука : новые направления.* М. : Вече, 1999. С. 113-146.
11. Хрусталеv М. А. Анализ международных ситуаций и политическая экспертиза. М. : Аспект Пресс, 2015. 208 с.
12. Пожар в лагере «Виктория» : сигнализацию отключили из-за экономии 300 гривен, а огонь спровоцировал кипячительник. URL: http://ru.golos.ua:8081/suspilstvo/pojar_v_lagere_viktoriya_signalizatsiyu_otklyuchili_izza_ekonomii_300_griven_a_ogon
13. Бурдые П. О телевидении и журналистике. М. : Фонд научных исследований «прагматика культуры», Институт экспериментальной социологии, 2002. 160 с.

14. Афоризмы. Уинстон Леонард Спенсер Черчилль. URL: <http://www.orator.ru/churchill.html>
15. Пономарев Н. Медиафрейминг как ключевая дискурсивная стратегия. *Власть*. 2013. № 9. С. 93-97.
16. Политики не умеют манипулировать общественным мнением в социальных сетях – СМІ. URL: http://ru.golos.ua/uncategory/politiki_ne_umeют_manipulirovat_mneniem_v_sotssetyah_smi_8586
17. Експертами з України на Заході називаються люди, які не були в Україні, не знають української - канадський професор. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/uke-tube-david-marples-pseudo-eksperty/3975558.html>
18. Как устроен «рынок» экспертов на украинских политических ток-шоу. URL: http://news.liga.net/articles/politics/14756962kak_ustroen_rynok_ekspertov_na_ukrainskikh_politicheskikh_tok_shou.htm
19. Нувахов Т. А. Политическая экспертиза : автореф. дис. на соискание уч. степени к. полит. н. : 23.00.02. Ростов-на-Дону, 2011. 19 с.
20. Велкам на Схід, панове «експерти»!. URL: <http://ukrop.biz/politics/khto-taki-politichni-eksperti>
21. Масленников Е. В. Экспертное знание : Интеграционный подход и его приложение в социологическом исследовании. М. : Наука, 2001. 228 с.

The institute of political experts is considered as one of the main subjects of the modern media space. Specifies the features of a political expert and the factors of trust in him. It is concluded that political experts have become one of the most important subjects of media policy, which, on the one hand, provides citizens with the necessary political knowledge and information, on the other hand they manipulate them. Signs of a political expert are political science, independence, objectivity, impartiality, competence.

Keywords: *political expert, political expert examination, media policy, political science education, independence, objectivity, non-alignment, competence.*

УДК 32:159.923.2-053.6

Грона К.І., НУ «ОЮА»

СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ І САМОВИРАЖЕННЯ МОЛОДІ

У статті проведено аналіз основних критеріїв формування особистості, а також уточнення основних потреб молоді для гідного існування. Проведено співставлення основних потреб та результатів опитування людей віком від 14-35 років відносно основних цінностей. Також, розглянуто основні інститути, за допомогою яких молода людина може реалізувати себе та свої потреби у суспільстві. За результатами дослідження виявлено, що на нормативному рівні в Україні є усі можливості для ре-